

KOPLAK AITAREN HERIOTZAGATIK

JORGE MANRIQUE

Jatorrizko Izenburua: “Coplas por la muerte de su padre”

© Marjinalia Bilduma

© Traducción: Xabier Galarreta

1999. urtea (uztaila)

Lege-Gordailua: SS-767/99

1

Zatoz, lo zauden arima hori,
argitu zentzua eta esnatu
behaturik
nola pasa den bizitza,
nola heltzen den heriotza
isil-isilik,
zeinen azkar doan plazerra,
nola, hartaz gogoraturik,
mintzen gaituen;
nola, gure iduriko,
joandako edozein garai
izan zen hobe.

2

Oraina ikusten dugunez
une batean joana
eta amaitua,
jakituriaz jokatzera,
etorrigabea joko dugu
igarotzat.
Ez bedi inor engania, ez,
pentsatzen iraungo duela
espero duenak
ikusi zuenak baino luzeago,
zeren dena da igaro-beharrekoa
nolabaiteko eran.

Gure bizitzak ibaiak dira
 itsasora doazenak,
 hiltzera;
 hara doaz jaurerriak
 zuzen joanak bukatzera
 eta iraungitzera;
 hara ibai nagusiak,
 hara emari ertainekoak
 eta tipiak ere bai,
 behin iritsita berdinak dira-eta
 izerdiz bizi direnak
 eta aberatsak.

AIPAMENA

Bazter ditut olerkari
 eta hizlari ospetsuen
 aipamenak;
 haien fikzioetatik eri banago ere,
 belar sekretuak dakartzate
 darien zaporeek;
 Hari bakarrik gomendatzen natzaio,
 Hari bakarrik hel egiten diot nik
 zinez,
 mundu honetan bizi zela,
 ez baitzuen munduak ezagun izan
 haren dibinitatea.

5

Mundu hau bidez dago
besterako, atsekaberik gabeko
egoitza dela;
baina behar da zentzu ona
eguneko bidean ez ibiltzeko
alderrai;
jaio orduko abian gaude,
bizi artean gabilta,
eta hil ahala
heltzen gara;
beraz, hil ondoren
datorkigu atsedena.

6

Ona izango zen mundua
hartaz baliatu bagina
behar bezala,
zeren, gure fedearen legez,
zain dugun bestea
baita irabaztekoa.
Jainkoaren semea ere
jaitsi zen hona
gu zerura igotzeko;
gure artean jaio,
ta lur honetan bizi izan zen
hil arteraino.

7

Gure esku balego

gorputzaren aldea
eder bihurtzea,
arima lorioso,
aingerutarra egiten
dugun heinean,
bai arreta bizia
erakutsi orduoro,
ta hain gertu
arima prestatu,
andrearen nahasmendu
osorako!

8

Ikus zeinen funts gabeak
diren korri eta presaz
lehiatzeko diren gauzak,
mundu traidore honetan
hil baino lehen
galduta ditugu-eta.
Adinak oro desegin,
oro ezbehar
bilakatu,
oro, ororen kalitatea,
goren mailatik
jaisten du.

9

Esaidazue: edertasuna,
aurpegiko freskotasuna eta
larruazala,
zahartutakoan,

non dira?
Gaztaroko
mainak eta arditeak
eta gorputz-indarra,
astunak dira gaur-gero
zahartzaro-auzotik
hurbilera iritsiz gero.

10
Zeren godoen odola,
eta goragoko
leinuru eta nobleziak
hainbeste modu ta bidetan
galtzen da harrotasuna
bizitza honetan!
Batzuk, gutxi balio ta,
zeinen baxu eta eskas
ustez izanik;
beste batzuk, ez izateagatik,
ez-legezko ogibidean
dute sari.

11
Nahiak eta altxorrek,
ez-orduz uzten gaituztela
nork jarri ezbaian?
tinko irauteko
hori bai banalkeria
andre apetatsu batenak
baitira;
Fortunaren ondasunak
bere gurpil lehiatsuaz

irauliak,
bakarra izan ezinik
ez egonkor ez geldi egon
eta besterik.

12

Diot, berriz, lagun egiteko
eta hilobiraino heltzeko
nor bere jabe:
beraz, ez gu engania
bizitza azkar baitoa
ametsetan;
eta hemengo atseginak
atsegin artean dira
aldi baterakoak,
eta hango oinazeak,
zain ditugunak berariz,
betierekoak.

13

Dugun
bizitza landu honen
plazerrak eta atseginak,
zelatariak dira besterik,
eta heriotza
erori garen zelata.
Gure kalteari erreparatu gabe,
korrika-zoroan goaz
geldi gabe;
engainuaz ohartuta
buelta eman nahi, bai,
baina ezin.

14

Errege boteretsu haiek
joandako idazki-bidez
helaraziak,
jazoera triste, tamal,
ziren bilakatu
hain fineko patu;
indar nahikorik ez hartaz:
aita santu eta enperadore
eta prelatuak,
halaxe darabilzkit Heriok,
ganaduzale gaixoen
pare.

15

Utz troiatarrak
horien kalterik ezkenuen ikusi,
ezta haien loriarik ere;
utz erromatarrak,
horien idazki eta istorioen
berri badugu ere,
ez arduratu jakiten
iragan mende hartaz
zer izan zen;
gatozen atzokora,
hura ere ahazten baita
oro legez.

16

Zer izan da Joan errege txit gorenaz?
Aragoiko Infanteez

zer izan zen?
non dira galai haiek,
non da horien
asmamen oparoa?
Justak eta torneoak,
apaindurak, brodadurak
eta gandorrak,
denbora-pasak ote?
gehiago akaso
larraineko ereintzak baino?

17

Zer izan da damatxo lirain haiez,
haien kapeluez, jantziez,
haien lurrinez?
Non dira maitaleen
sugar piztuen
garrak?
Non dira troba-soinuak,
musika akordatuak
jo ta jo errepikatuak?
Non da dantza zoroa,
eta gainean jantzitako
arropa politt naroak?

18

Beste hura, oinordekoa,
On Enrike, zein ahaltsua
baitzen!
Zeinen erraz, zeinen fidaturik,
uste zuen munduaz
baliatuko zela!

Ikusiko duzue, ordea, zeinen
etsai, zeinen anker
begitandu zitzaion;
adiskide-mina izanik,
zeinen gutxi irauñ zion
ametsak!

19

Opari eskuzabalak,
errege-jauregiak
urrez gainezkakoak,
Baxera izerdiz landuak,
urre-sosak eta txanponak
altxorrekoak;
Zaldiak eta hauen apainak
horretan jendeak maiz
erabili ornamentuak,
nora joko dugu bila?
zer izan ziren zelaietako
ihintza baina?

20

Zeren haren anaia errugabea,
bizi artean oinordekoa
deituta,
hura bai gorte bikaina
eta zenbat handiki eta jaun
izan zituen itzal!
Aldiz, hura ere hilkorra izanik,
sartu zuen Heriok gero
bere sutegian.
Oi, jainkozko epaia!

sua txinpartaka ari zela,
jaurki zenuen ura.

21

Zeren Kondestable handi hura,
lehenetako maisua
izan genuena,
ez du merezi hartaz mintzatzea,
lepamoztuta nola ikusi genuen
ez bada.

Haren altxor ugariak,
haren konterri eta hiriak,
haren aginte luzea,
zer dira negarrak baizik?
zer dira atsedeen-arrazoi
haiek uztean?

22

Zeren beste bi anaiak,
hain adur onekoak
errege gisa,
goikoak eta ertainekoak
beren legeen azpian
menderatuta;
ongizate hura guztia
hain goratua eta
laudatua,
argia baino al zen izan
zenbat-ta piztuagoa
ordun-ta itzaliagoa?

23

Hainbeste duke bikain,
hainbeste markes eta konde
eta handiki
hain boteretsu zirenak,
erran, Heriotza, nun dituzu ezkutatu
eta lekualdatu?
Eta haien balentria ospetsuak
gerran eta bakean
lortuak,
zu, anker hori, sumintzen zarenean,
zure indarraz abaildu
ta desegiten dituzunak.

24

Oste kontagaitzak,
zutoihalak eta ikurrak
eta banderak,
gaztelu eskuragaitzak,
gotorleku eta murrak
eta eragozpenak,
hobi sakon, txapatua,
edo beste erreparo,
zertan da lagun?
haserre zatozenean,
alderik alde zeharkatzen duzu dena
zure geziaz.

25

Zintzoen aterpe zen hura,
birtutetsuagatik maite zuena
jendeak,
on Rodrigo Manrique

maisua, hain ospetsua
eta hain ausarta zena;
haren egintza handi eta garbiak
zertarako nik laudatu,
jakinak diren heinean
ez ditut gehitu beharrik,
denek bai baitakite
nolakoak zituenak.

26

Lagunen lagun hoberik!
Mirabeen eta sendien
jaun hoberik!
Hura etsaia etsaientzat!
Hura maisua saiatu ta
ausartientzat!
Zeinen zuhurra zuhurrentzat!
Zeinen argia argientzat!
Haren burua!
Haren ontasuna behekoekin!
Suminkor eta mingarriekin,
hura lehoia!

27

Oktavianoren patu bera;
Julio Zesar garaitzen
eta borrokatzen;
birtutez, Afrikano;
jakitez eta
jardutez Anibal;
onginahian, Trajano bat;
Tito bezain eskuzabal

eta alai;
ukabilez, Aureliano;
Marko Tulio, agindutako
egia-bilazale.

28

Antonio Pio urrikian;
Marko Aurelioren ideiekin
bat;
Adriano, mintzo ederra izanik;
Teodosio gizatasun
eta gogo onean.
Aurelio Alejandro zen
gerrako
diziplinan eta laztasunean;
Konstantino, fedean,
Kamilo, lurrari zion
maitasunean.

29

Ez zuen altxor handirik utzi,
ezta ere aberastasun
ez ontziteria ugari;
gerratan bai ordea mairuei,
haien gotorlekuak eta
hiriak irabazi;
eta borroka garbietan
zenbat mairu eta zaldi
zituen galdu;
eta hala lortu zituen
eman zizkioten
basailuak eta errentak.

30

Zeren ondraz eta egoeraz,
joandako garaietan
nola atera zen aurrera?
Babesik gabe geratuta,
anaiez eta jipuez
zen baliatu.
Egindako
guda aipatu horretan
ekinaldi ospetsuen ostean,
ohorezko itunak sinatuz
zuen baina
eskuan lur gehiago.

31

Honelako ele-zaharrak
hark berak sortuak
bere gaztaroan,
garaipen berriekin
berritu zituen gero
zahartzaroan.
Hain gizon trebea izanik,
ongi usatutako
merituz eta adinez,
duinaren jabe
lortu zuen
Zaldunen Burdiñe.

32

Eta herriak eta lurrak
nola kausitu zituen

tiranoz beterik;
hala, setioz eta gerraz
eta bere eskuen indarrez
zituen irabazi.
Zeren gure Errege jatorrak
burututako egintzengatik
zerbitzua jaso bazuen,
erran beza Portugalekoak
eta Gaztelakoak haien alde
egin zuena.

33

Legearen izenean
hainbat alditan bizia
jokoan jarrita;
zinezko
erregetzat zeukanaren koroa
hain ongi zerbitzatu ondoren;
zenbatzerik ez dagoen
horrenbeste balentria
gogoan utzita,
Ocañako bere herrian
Herio joan zitzaion
bila,

34

esanez: “Zaldun on horrek,
utzi mundu faltsu hau
eta dituen laudioak;
zure bihotz burdinaz landuak
erakuts beza
ospetsua den kemena

trantze honetan;
eta bizitzan eta osasunean
hain gutxi zenuena
ospea dela-eta,
bultza birtutea
deika ari zaizun iraina
jasatera.”

35

“Ez dadila latza izan
zain duzun
borroka beldurgarria,
uzten diguzu
ospe loriosoaren ordez
bizitza luzeagoa oparitan,
nahiz ohorezko bizitza hau
ez eternala
ez egiazkoa ez izan;
halere,
gorputzarena,
iraungitzen denarena,
baino bai askoz hobea.”

36

“Betiereko bizitza
ez da haragizko entseiuz
irabazten,
ezta ahuleziaz saiatzen ere
infernuko
bekatuak nagusi diren lekuan;
Fededun zintzoak, ordea,
otoizka

eta negarrez dira horren jabe;
zaldun ospetsuak,
mairuen aurka
saia ta paira.”

37

“Gizon argia zaren zuk,
jentilen hainbeste odola
isuri ondoren,
itxaron zazu saria
mundu honetan baituzu irabazi
zure eskuekin;
eta horretaz fidaturik,
eta daukazun
fedea handiak lagun,
zoaz itxaron onean,
hirugarren bizitza
ziur baituzu jabetzan.”

(Maestreak erantzuten du)

38

“Ez dezagun denborarik gasta
bizitza zirtzil honetan
horren kariaz,
nire borondatea bat
baitator Jainkoarenarekin
edozeretan;
eta ontzat dut nire heriotza ematen
borondatez ta atseginez,
argi eta garbi,
inork bizi nahi izatea

Jainkoak nahi ez duela,
erokeria da-eta.”

OTOITZA

39

“Zu, gure gaiztakeriaz
jopu-itxura hartu zenuena
eta izenpean;
zu, zure jainko-izaerari
gizakia den
ezdeusa hartuta;
zu, hain oinaze itzelak
txintik gabe jasan zenituena
zuan,
ez nire merituengatik,
baina urriki hutsagatik,
zu, barkatzen nauzuna.”

AMAIERA

40

Hala, entelegu horrekin,
giza-zentzumen guztien
jabe zela,
emazteaz
eta seme-alabez eta anai-arrebez
inguratuta,
arima eman zion eman zionari
(zeruan jartzeko,

horren lorian),
bizia galduta ere,
haren oroitzak
kontsolatu baikaitu gainez.